

gemaakt van de *apoplexie*, de *ischias* en de postdiphtheritische verlammingen.

De verschillende opvattingen der ouden in een indrukwekkend schema te hebben samengevat is de voornaamste verdienste van *Galenus van Pergamus*, wiens voornaamste werken te Rome ontstonden van 170—200 na Chr. Galenus heeft geen nieuwe opvattingen en theorieën gebracht, maar het reeds gevondene geordend. Humorale- en solidair-pathologische denkbeelden tracht hij te vereenigen. Hij deelt de ziekten in als volgt: 1. die der elementen (slijm, bloed, gele en zwarte gal), 2. die der vaste bestanddeelen (weefsels), 3. die der organen (verandering in *ligging* en *grootte*).

Het stelsel van Galenus heeft eeuwenlang het denken der geneeskundigen beheerscht. Met veronachtzaming der lessen van Hippocrates stelde men zich er mede tevreden het ziektegeval ergens in het systeem te hebben ondergebracht.

In de ontwikkeling van het medisch denken treedt een stilstand in. De middeleeuwen houden het exacte onderzoek binnen de grenzen der kerkelijke voorschriften. Wel worden onder den invloed der Thomistische wijsbegeerte de algemeene begrippen over het leven en de ziel tot in de diepste diepten doordacht. Eerst in de renaissance wordt het oog gericht van de *innerlijkheid der religieuze beschouwing* naar de *zinnelijkheid der natuur*: een nieuwe buitenwereld wordt ontdekt. Op de grens van twee levensbeschouwingen staat *Paracelsus* (in het Duitsch: Hohenheim, 1493—1541). Aan de eene zijde bevindt zich de middeleeuwsche godgeleerdheid, de dichterlijke fantasie der op heiligenfiguren gerichte legenden en de zelfverloochenende mystiek. Aan de andere zijde staat de levenskrachtige renaissance met haar accentueering van het reële besef der dingen, haar wereldverlangen, haar schoonheidsdrift en haar belijdenis van de natuur en den mensch.

Paracelsus doet in zijn optreden denken aan den kerkhervormer: Maarten Luther. Op de markt te Bazel verbrandt hij in het openbaar de klassieken der heelkunde, de werken van *Galenus* en de Arabieren. Hij tast hun leer in zijn hartader aan door te vragen naar het bewijs, dat slijm, bloed, zwarte en gele gal inderdaad elementen van het lichaam zijn. Hij breekt echter niet alleen af, hij ontwikkelt een geheel nieuw stelsel van wereldbeschouwing. Voor den volgeling van Hippocrates staat de aarde in het middelpunt van den kosmos: het menscheijk organisme wordt veelzijdig beïnvloed door en is afhankelijk van de aarde (klimaat, voeding, gesteldheid van den bodem). Paracelsus is een tijdgenoot van Copernicus. De aarde kan niet het middelpunt van het heelal zijn; in het centrum van al het bestaande komt inplaats daarvan het leven. De mensch is een *microcosmos*, waarin wij zekere wetten van den *macrocosmos* terugvinden. In het lichaam zien wij dezelfde processen zich afspelen als in het heelal. De levenskracht, de *Archaeus*, regelt al die processen,